

Falske laurbær til Rosa Luxemburg

Av Guenther Sandleben

Årene 2013 og 2014 markerer hundreårsdager for viktige hendelser knyttet til Rosa Luxemburgs navn: Utgivelsen av boka *Die Akkumulation des Kapitals*, og hennes uredde kamp mot den tyske Riksdagens krisebevilgninger.

Guenther Sandleben er en tysk marxistisk økonom. Han har gitt ut boka *Finanskrise – myte og realitet* i 2011 på Forlaget Rødt!. Artikkelen er oversatt til norsk av Jørgen Sandemose.

Venstrefløyen har problemer med arven etter Rosa Luxemburg. Høyre-sosialdemokrater vil helst ikke ha noe med den å gjøre i det hele tatt. De synes den revolusjonære arven er en belastning for deres egen tradisjon. Gjennom nederlaget for den tyske revolusjonen i 1919 og drapene på Luxemburg og Karl Liebknecht, leverte de det historiske bevis på at de er rede å ta et blodig oppgjør med enhver helhjertet kamp mot lønssystemet.

I andre deler av venstrefløyen er det blitt mote å holde Luxemburgs arv i ære, men samtidig å gjøre den harmløs gjennom å banalisere og forvrengte den. Dermed fjerner man dens revolusjonære side, altså nettopp de aspekter som førte til at hun ble myrdet. Man skal nå gjøre Luxemburgs teorier «fruktbare», som «tilknytningspunkter» for en posisjon som forutsetter lønssystemets fortsatte eksistens.

Dette er venstrister som smykker seg med Luxemburgs navn, og som under falskt flagg forkynner en frigjøring som ikke er hennes navn verdt. Her oppfattes hun som forkjemper for fred og demokrati, som om hun bare var ute etter å virkeliggjøre borgerlige idealer. Nå for tiden tar skinnmanøveren seg først og fremst uttrykk i det flertydige begrepet «landnåm» (David Harvey: «land grabbing»), som slett ikke stammer fra Luxemburg, men som likevel forbindes med hennes skrift fra 1913, *Die Akkumulation des Kapitals*.

Etter en grundig drøfting av Karl Marx' skjemaer for reproduksjonen i kapitalistiske nasjoner kom Luxemburg fram til den tese at et «ikke-kapitalistisk miljø» ikke bare er ubetinget nødvendig for realiseringen av den delen av merverdien som akkumuleres, men også at den stadige ødeleggelsen av slike ikke-kapitalistiske områder i jevnt sterkere grad leder akkumulasjonsprosessen til avsetningsvansker som til slutt vil føre til kriser og sammenbrudd. De økonomiske krisetendensene ville presse proletariatet i retning av en sosialistisk revolusjon.

Feminisme?

Som kjent var Luxemburg ingen feminist. Likevel finnes det mange feminister som påberoper seg henne. Allerede i 1970-årene oppsto den feministiske «subsistens»-teorien, kjent som «Bielefelder-skolen». Her blir det hevdet at husarbeid, dvs. hjemmearbeid, står for ubetalt arbeidstid og dermed for merarbeid.

Dermed settes Marx' verdibegrep, som Luxemburg aldri stilte spørsmålsteget ved, til side; i motsetning til innholdet i hennes akkumulasjonsteori blir utnyttingen av lønnsarbeidet i sammenheng med hus-arbeidet vurdert som utbyttingens sentrale punkt. I stedet for en allmen-menneskelig frigjøring, basert på kapitalismens høyt ut-viklede produktivkrefter, setter feminismen en tilbakeskuende utopi: En subsistensproduksjon i desentraliserte, regionaliserte økonomisk-sosiale former bygd på gjensidighet.

Slike selvforsyningskonsepter kom seinere til å støtte opp om den moderne liberalismen.

Luxemburgs «ikke-kapitalistiske miljø» er her fullstendig omdefinert: I stedet for først og fremst å realisere verdier, skal subsistensøkonomien skape verdier. I stedet for å stå hinsides den kapitalistiske reproduksjonsprosessen, står den midt oppe i den; og i stedet for å bli oppløst, fortsetter den ikke bare å eksistere, men skal i all sin tekniske tilbakeståenhet være et bilde på framtiden.

Det feministiske forståelsesmønsteret satte sitt preg på forskjellige landnåms-konsepter.

Akkumulasjon gjennom landnåm

Forskjellige innlegg av David Harvey er toneangivende i debatten. Men «ikke-kapitalistisk miljø» får her en ny betydning: Ved siden av å betegne «ikke-kapitalistiske samfunn» (Harvey), innbefatter det også bestående områder «innenfor kapitalismen». Dessuten hevdes det at kapitalismen har en evne til aktivt å framskaffe nye slike områder. Med denne «dialektikk mellom det indre og det ytre» (Harvey) blir Luxemburgs revolusjonære perspektiv fjernet fra sammen-hengen. Ettersom kapitalismen på egen hånd og i ubegrenset grad kan etablere nye ytterkretser, blir landnåmet til en uuttømmelig ungdomskilde for systemet.

Harveys begrep om ekspropriasjon og «accumulation by dispossession» innbefatter ikke bare mangesidige primære og sekundære utbyttingsprosesser, men også tilegnelse av kapitalformuer som har mistet verdi gjennom finansmanipulasjoner eller gjennom overakkumulasjonskrisen, og som kan tilegnes av andre kapitalister til underpris.

Til disse ekspropriasjons-ofrene hører utbyttede arbeidere, bedratte leietakere, arbeidsløse, fordrevne bønder, utplyndrede investorer og ruinerte næringsdrivende. Her finner en medlemmer av alle klasser. Harvey lider under den illusjon at denne heterogene massen kan forenes i en «revolusjonær og klart antikapitalistisk bevegelse». Men her mangler enhver betingelse for enhetlig kamp, som i høyden kunne ha støttet seg på en fri vilje inspirert av nettopp denne samme «ko-revolusjonære» teorien.

Landnåm og «velferdsstat»

Det frigjøringsperspektivet som hos Harvey ennå er tilstede som et vagt håp, kuttes fullstendig ut i den velferdsstatlige versjonen av landnåmskonseptet. Den tyske sosiologen Klaus Dörre forbinder den kapitalistiske jordekspropriasjonen og dens privatiseringer og dereguleringer med en motgående tendens til «jordovergivelse» fra kapitalen til staten. Men det er uansett tale om et nullsumspill.

Alle disse bevegelsene står på forhånd i en håpløs posisjon. De driver et reformarbeid à la Sisyfos: De områder som med strev og møyne trekkes bort fra kapitalismen, vil i neste omgang falle tilbake i kapitalismens profittlogikk.

Finanskapitalistisk landnåm

Luxemburg kjente selvfølgelig godt til Rudolf Hilferdings verk *Das Finanzkapital* (1911), men i *Die Akkumulation des Kapitals* nevnte hun den ikke en eneste gang. Teorien om finanskapitalens særegne rolle var uaktuell for henne. Likevel opplever vi at hennes teori i våre dager blir satt i forbindelse med den! I virkeligheten forklarer Luxemburg kapitalistisk landnåm med kapitalens profittjag: Den industrielle kapital er i seg selv imperialistisk.

Forestillingen om en «finanskapitalistisk landnåm» forskjønner på sin side industrikapitalen, gjennom å forlegge de nødvendige imperialistiske tendenser til finanssektoren, som så tilsynelatende blir tvunget til å ekspandere gjennom gevinstforventninger og aksjeeierlogikk.

I dette finansorienterte landnåm-konseptet er produksjonsbedriftene mer å betrakte som ofre enn som gjerningsmenn. Gjennom målrettede politiske inngrep i finanssystemet synes kapitalens aggressive imperialistiske krefter å kunne temmes, uten at en må omvelte kapitalismens kjernestykke – produksjon og sirkulasjon av varer. Dette er sånn omtrent det motsatte av det Luxemburg ga skriftlig og muntlig uttrykk for i løpet av sitt korte liv.

Med sitt begrep om «landnåm» har Luxemburgs selvutnevnte støttespillere nå lagt beslag på alle systemoverskridende aspekter. Luxemburgs akkumulasjonsteori har de omkalfatret, lemlestet og tildelt en motsatt tendens. Alt dette foregår snarere tilsørt enn åpent, idet akkumulasjonsteorien blir rost og tilsynelatende videreutviklet. I virkeligheten blir den ødelagt og dermed gjort salonfåhig for borgerlig sosiologi og økonomiteori. Men som vi har påvist: Dette samlivet er et skinnekteskap.